

ANNEX I - AMPLIACIO DE LES HIPOTESIS:

TRACTAMENT SOBRE L'AMPLIACIO DE LES HIPOTESIS

- A l'hora d'efectuar l'ampliació de les hipòtesis m'he decantat per abarcar les dades sobre la transformació de la ciutat des de tres punts de vista: els de la immigració, el de l'evolució dels transports i les comunicacions i el de l'evolució institucional. Però aquest plantejament d'anàlisi per parts no l'he portat a terme amb la tercera hipòtesi, ja que parlem en concret d'unes peticions que es situen dins el context de la segona hipòtesi i aquesta ja està ben delimitada.

HIPOTESIS:

1) - HIPOTESI HISTORICA: La divisió efectuada dins la primera hipòtesi té la base en el llibre Barcelona i els MSU. Incidència dels moviments socials urbans en la reconstrucció de Barcelona de Miquel Domingo i Maria Rosa Bonet publicat l'any 1997.

La divisió extreta d'aquesta tesi doctoral correspon aproximadament als successius governs dels alcaldes que van estar al front de l'alcaldia, amb diversitat d'actuacions i d'intensitat. Tot i que aquesta tesi considera central l'etapa que s'inicia l'any 1957, anomenada de construcció de la Gran Barcelona, també es va creure imprescindible una breu recensió de l'època de postguerra com a prefaci d'unes actuacions generadores de la realitat amb la qual van haver d'enfrontar-se els MSU. Així doncs, les etapes que han originat la meua divisió en tres blocs han estat les següents: la postguerra, l'etapa Porcioles, l'etapa Masó, l'etapa Viola, l'etapa Socias i l'Ajuntament democràtic. De totes maneres, l'elecció de les meves tres etapes l'exposo en un altre ANNEX com a prova realitzada per verificar l'existència d'uns períodes concrets en una tesi de doctorat.

2) - SEGONA HIPOTESI: Després dels anys de pobresa que marquen l'etapa de postguerra, s'inicia els anys 60 una etapa urbanística caracteritzada per la imprevisió i el desconcert degut als interessos especulatius dels grups immobiliaris. L'afluència massiva d'immigrants comportà en primer lloc el barraquisme i posteriorment la construcció d'uns polígons d'habitatge aïllats on predominava la falta parcial de transports i comunicacions. Des del punt de vista de la migració a Barcelona, ens trobem davant d'una etapa amb problemes de forta immigració. Els immigrants vingut la dècada anterior ocuparen zones buides dins el nucli urbà (Poble Sec, Diagonal, vessant nord de Montjuich, Sagrada Família, Barceloneta, ...). Per tant, Barcelona es trobà davant de la consolidació del suburbi, lloc amb manca de serveis, equipaments, zones verdes i transport. 350000 persones arribaren a la ciutat entre 1952 i 1958, situació que obligà a construir una sèrie de nuclis pròxims els uns amb els altres per col·locar els immigrants. Molts barcelonesos no reberen bé el fet que arribessin tants

immigrants i aquests s'anaven acumulant als districtes perifèrics de forma anàrquica formant "ghettos".

Institucionalment es recupera la vella aspiració de la dreta catalana dels anys 30: la Gran Barcelona. El capital privat passa a tenir un paper preponderant. Els alcaldes d'aquest període seran quatre: Josep M. Porcioles (19 - 3 - 1957), Enric Masó i Vázquez (17- 5 - 1973), Joaquim Viola i Sauret (18 -8 - 1975) i Josep M. Socias i Humbert (6 - 12 - 1976).

Fou l'etapa en que s'elaboraren els Plans Parcial (Muntanyes de Montjuich, Tres Turons del Carmel, Trinitat-Torre Baró) i el Pla de la Ribera (remodelació urbanística des de la Barceloneta fins Sant Adrià). Porcioles destacà per la voluntat d'empenta en el creixement i expansió de la ciutat; amb l'etapa Masó s'inicia una etapa de diàleg amb el ciutadà que fins llavors no hauria existit; amb l'alcalde Viola el diàleg es trenca entre l'alcaldia i les associacions de veïns. Socias acabarà aquests mandats amb un bon diàleg amb els diferents actors de la ciutat.

Des del punt de vista evolutiu en el transport i les comunicacions, existeix una transformació física de la ciutat durant aquesta època. Es la època de la creació de zones d'expansió, noves infraestructures, serveis,... El que més ressalta és la construcció d'uns "polígons d'habitatge" amb els quals s'aconseguia la creació de nous barris sencers però ubicats a la perifèria i amb poca infraestructura de connexió. Com a exemple citariem el barri de "La Guineueta". Estem referint-nos a l'etapa que Porcioles estigué al davant de l'alcaldia, i aquest es preocupà de dotar Barcelona d'un cos jurídic que facilités les realitzacions urbanístiques, de la irrupció de capital privat en construccions urbanes i que les operacions realitzades tinguessin un canvi d'escala. Però Porcioles no es preocupà per dotar la ciutat amb bones infraestructures, però sí que ho feren els seus successors. Durant la següent etapa a l'ajuntament, Enric Masó s'encarregà de dur a terme una revisió del Pla Comarcal de l'any 1953. Es va construir la Plaça de Sants (Salvador Anglada), la Fundació Miró, el ferrocarril de l'aeroport del Prat i es reformà la plaça de Sant Jaume. Socias també s'encarregà de començar unes reformes molt insistides ja per les associacions de veïns, com les obres del segon cinturó de ronda a la zona de Nou Barris, la creació del Parc de les Aigües, del castell de l'Oreneta, els túnels de Vallvidrera, els centres comercials a la perifèria del Vallès i la compra del parc de l'Espanya Industrial. Els serveis de transport públic eren insuficients: el metro ofería un traçat amb mentalitat centralista, de tramvies n'hi havia pocs i de taxistes amb llicència pròpia també.

- TERCERA HIPOTESI: Fou a partir de la dècada dels anys seixanta quan es va fer sentir la veu dels habitants de les grans ciutats. La manca d'equipaments, de zones verdes i de lleure, l'existència d'uns habitatges en les condicions de l'era preindustrial i tants altres dèficits, desencadenaren diverses lluites urbanes. La problemàtica a Barcelona era clara degut a la falta d'equipaments i la corona de barris perifèrics densament poblats, sense un mínim d'urbanització i de comunicacions. Per tant, a Barcelona la conflictivitat urbana es canalitzà a partir dels anys setanta principalment a través de les Associacions de Veïns, amb el suport d'alguns Col·legis professionals, la premsa i altres entitats ciutadanes.

A l'època franquista era impensable l'organització dels barris per exigir millores urbanes, però els veïns es podien agrupar en "Asociaciones de calle" sota el corresponent control governatiu. Cap a la fi de la dècada dels seixanta i a la primera dels setanta, el panorama canvià totalment sota la forta pressió política dels diferents

partits, que intervingueren directament en els barris, i les associacions, noves o transformades, prengueren un caràcter reivindicatiu.

A nivell de barri, en uns casos es va reforçar la cohesió social, en altres va generar-la, ja que la lluita compartida per millorar “la qualitat de vida” implicava el coneixement i reconeixement de les peculiaritats de cada barri, un plantejament que apareix en totes les publicacions de les AAVV. Gràcies a l’acció dels MSU, la majoria de barris barcelonins gaudeixen ara d’un alt nivell d’equipaments: mercats, guarderies, escoles, centres de salut, residències de la tercera edat, centres cívics, ateneus, poliesportius, parcs i places, ... equipaments que faciliten gaudir de tots els serveis bàsics en el barri mateix i ofereixen un ampli ventall de possibilitats d’interacció social.

A nivell de ciutat, els MSU van ser un moviment i una realitat urbana. Tot i això aquests estaven massa condicionats d’una banda, per una determinada concepció burgesa de la forma de ciutat i, de l’altra, per la manera de fer ciutat a mitjan segle XX: a través de la planificació que prescindia de les realitats de cada barri i projectava la ciutat com un sistema homogeni que no respectava les peculiaritats ni la dinàmica pròpia de cada part. Una concepció que ignorava que la ciutat és una unitat sistemàtica, una estructura interactiva, complexa i conflictiva de tots els barris que en formen part. Pels protagonistes dels MSU sovint la ciutat era una suma de barris que havien d’esdevenir petites ciutats a més d’autònomes i autosuficients a la manera racionalista, semblants formalment a la ciutat burgesa del segle XIX

- QUARTA HIPOTESI: La mort del dictador Franco (1975) suposà un canvi en molts aspectes per a Espanya i més per a Catalunya. Després d’uns anys de transició s’arribà a la democràcia i a la creació d’un ajuntament autònom que té autoritat per a planificar i urbanitzar una ciutat amb deficiències en molts sectors. Respecte la immigració, aquesta ja fa un temps que s’ha estabilitzat, és a dir, ja no hi ha “booms” migratoris que porten fins a la ciutat més de mig milió de persones. Ens els últims anys el ritme de la immigració ha baixat degut a un desenvolupament econòmic equilibrat i a una Europa necessitada d’obriers. Es crearan en aquest període una sèrie d’organismes per als immigrants: el Gabinet d’Integració Europea i solidaritat; El Programa d’Immigració de l’àrea de serveis socials pertanyents a la Diputació de la ciutat; per altra banda, l’ajuntament crearà un Pla Municipal per als immigrants i Minories Ètniques; un Servei d’Atenció als immigrants, estrangers i refugiats; el Comissionat de Defensa dels Drets Civils i el Consell Municipal de Benestar Social.

L’evolució institucional de la ciutat durant aquests anys es presidida per dos homes que li otorgaran molta empenta: per una banda Narcís Serra i Serra (10 - 4 - 1979/1-12-1982), conseller, alcalde, ministre i vice-president del govern espanyol. S’encarregà d’orientar la tasca cap a la renovació urbanística i proposà la candidatura de Barcelona com a seu dels JJOO. Deixà l’alcaldia ja que Felipe Gonzalez el nomenà ministre de defensa durant el primer govern socialista a Espanya; per altra banda Pasqual Maragall (2 - 12 - 1982/1997), antic funcionari tècnic, economista i tinent d’alcalde. És l’alcalde al que li ha tocat dur a terme la gran transformació de Barcelona: els cinturons de circulació ràpida, espais per a vianants, places i jardins per a la ciutat vella, reforçar el transport públic, la remodelació de l’aeroport del Prat i la potenciació dels serveis turístics entre d’altres. A nivell de plans només destacar els PGM (Pla Genreal Metropolità) que ja estava creat feia temps i s’havia d’aplicar i els PERI (Plans Especials de Reforma Interior) que canalitzaven les demandes dels veïns.

Respecte al transport i les comunicacions, Barcelona es troba dins d'una situació molt complexa a causa d'un marcat desequilibri entre zones. S'inicià amb Narcís Serra l'equipament de barris amb la construcció d'escoles i centres cívics. L'onze de setembre de 1983 comencen les emissions de TV3 i posteriorment s'inagurarà la Plaça dels Països Catalans, que comportà moltes crítiques degut a la falta d'espais verds. També es construïren els parcs de la Pegaso, del Clot i de la Creueta del Coll. Es continuà la construcció del segon cinturó de ronda i Barcelona construí l'anella olímpica i la Vila Olímpica degut al nomenament com a seu dels jocs olímpics de 1992. A partir d'aquest moment, Barcelona es convertirà en una ciutat de moda a molts nivells urbanísticament parlant.

ANNEX II - AMPLIACIÓ DE FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRÀFIQUES A CONSULTAR

a) DOCUMENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA

- Ajuntament de Barcelona, 1998, La immigració estrangera a Barcelona - L'observatori permanent de la immigració europea (1994 - 1997). Barcelona, Fundació CIDOB.

- Alabart, Anna, 1981, Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal. Barcelona, Tesi Doctoral pertanyent a la Facultat d'econòmiques de la UB.

- Balfour, Sebastian, 1994, La dictadura, los trabajadores y la ciudad en el movimiento obrero en el área metropolitana de Barcelona (1939 - 1988). Barcelona, Publicacions Alfons el Magnànim.

- Borrell Thió, Carme, 1995, Evolució de les desigualtats socials en salut a la ciutat de Barcelona, 1983 - 1992. Tesi Doctoral UAB; Barcelona; 726 pp.

- Cantallops, Lluís; Serratosa, Albert; Folch, Ramón; Leonart, Pere; Entrena, Rafael; Pedrós, Alexandre; Muns, Joaquim; 1991, Refelexions sobre Barcelona. Barcelona, Tibidabo Edicions, Col.lecció què cal saber, 167 pp.

- Chifoni, Carolina; Corbera, Joan; Díez, Desideri, Fabre, Jaume; Huertas, Josep M.; Piquer, Esperança, 1997, Els barris de Barcelona - Volum III - Gràcia/Horta-Guinardó-Nou Barris. Equip editorial de l'Ajuntament de Barcelona, 347 pp.

- Gran Enciclopèdia Catalana (GEC), Volums 1 i 6, (A/ami -1-); (curo/Espal -6-).

- Gran Larousse Català (GLC), Volums 2 i 5, (ballet/cautin -2-); (fam/Hernani -5-).

- Informe de la fundació Jaume Bofill, 1989, Catalunya 77 - 88: Societat, Economia, Política, Cultura. Barcelona, Edicions La Magrana, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.

- Magre Ferran, Jaume, 1998, La figura de l'alcalde a Catalunya - 1979 - 1994 -'.
Barcelona, Tesi Doctoral UB Dret Constitucional i Ciència Política, 526 pp.

b) FONS DE DOCUMENTACIO VÀRIA

Fons i arxius ja consultats:

- ANC (Arxiu Nacional de Catalunya): Organisme que ingressa totes les transferències de documentació procedents de diferents departaments i organismes de la Generalitat de Catalunya. També s'encarrega de fer un tractament arxivístic corresponent a la documentació semiactiva (menys de trenta anys) així com la històrica (més de trenta anys). Els diversos fons que s'hi poden trobar són els següents: fons patrimonials i familiars, fons empresarials, fons d'associacions i entitats i fons de personalitats.

- BIS (Banc d'Imatge i So): Institució vinculada a l'ANC que ha anat acumulant al llarg dels anys una sèrie de materials sonors i d'imatges fixes o cinètiques. Algunes imatges són de caràcter documental i altres més conjunturals. L'objectiu que es busca és l'explotació dels fons de materials audiovisuals produïts per la Generalitat de Catalunya. Els grups temàtics que m'han interessat han estat: Administració pública, Comunicació, Habitatge, Indústria, Obres públiques, Transport i Urbanisme. De cada grup temàtic he trobat nombroses imatges de caire documental molt adequades per al meu projecte.

- ARXIU HISTORIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA: També anomenat "Casa de l'Ardiaca", aparegué quan la comissió de Cultura va pretendre reorganitzar l'Arxiu Municipal i potenciar les seves publicacions. M'ha resultat interessant per dos factors: la documentació cartogràfica (mapes fins l'any 1992) amb 1010 unitats documentals i plànols molt interessants de la ciutat on apareixen barris, carrers, comunicacions, parcs i jardins, passeigs i places, ... Per altre cantó també és interessant el Departament de Fonts Orals on vaig poder parlar amb Pilar Gomez Ortiz, que s'encarrega de la creació de les fonts històriques que permeten recollir l'impacte dels fets i canvis recollint el testimoni oral de persones que des de diferents sectors han estat relacionades amb els JJOO de 1992.

- HEMEROTECA DE L'ARXIU HISTORIC: Comprèn els departaments de gestió i control d'ingressos, de catalogació i documentació, i d'assessorament, referència i informació, per organitzar i fer accessible el material imprès, pre-premsa i les col·leccions dels diaris i revistes editats a la ciutat de Barcelona.

- BIBLIOTECA DE L'ARXIU HISTORIC: El fons està format per obres editades a Barcelona, una biblioteca auxiliar on es troben obres de tipus tècnic i les que fan de suport i biblioteques particulars, a base de donatius passats.

- ARXIU FOTOGRAFIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA: Format per l'antiga Secció d'Imatges de l'Arxiu Històric, el fons de l'arxiu fotogràfic de museus, els fons d'arxiu de l'oficina Tècnica d'Imatge i els fons provinents de Holding Olímpic S.A. El bloc temàtic que més m'ha interessat ha estat el de les Arees urbanes, on he cercat una sèrie d'imatges aèries i panoràmiques de la ciutat de Barcelona en general i dels diferents barris i zones urbanes de la ciutat.

- FONS AUDIOVISUAL DE L'ARXIU: Es tracta de 95 pel·lícules a l'estil documental sobre diversos aspectes i fets socials, exposicions, premis, compreses entre 1950 i 1965. Alguns exemples interessants que vaig trobar són: "Hay un camino a la derecha"; "Rapsodia de sangre"; "Si la Rambla pudiera hablar".

- MUSEU D'HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA: A la plaça del Rei estan exposades una sèrie de fotografies i imatges inèdites i conegudes de la ciutat que seria important recopilar si de veritat el projecte tirés endavant i es convertís en documental.

- FUNDACIO JAUME BOFILL: Es tracta d'un centre amb biblioteca especialitzada en immigració i els moviments socials esdevinguda a Barcelona al llarg de tot el segle. A més compta amb una sèrie de tesis doctorals sobre transport i moviments socials urbans molt interessants per a documentar-se correctament.

- BIBLIOTECA MERCE RODOREDÀ: Oberta recentment compta amb un centenar d'obres exclusives sobre la ciutat de Barcelona i les seves característiques al llarg dels anys a més d'una extensa base de dades i revistes.

- BIBLIOTECA UAB: N'he extret alguns estudis i investigacions sobre la Barcelona de mitjats de segle sumament interessants. També vaig trobar documentació cartogràfica de la ciutat que m'ha servit per construir-me una idea mental de com era fa trenta anys la ciutat de Barcelona.

-HEMEROTECA UAB i HEMEROTECA MUNICIPAL DE BARCELONA: Institucions molt interessants per consultar eventualment notícies importants sobre immigrants i els processos urbanístics duts a terme a la ciutat de Barcelona.

Fons i arxius per a consultar:

- CATALEGS DE PROGRAMES TV, especialment de: TVE - St. Cugat, de TVC - TV3
i de TVB.

- PELICULES SIGNIFICATIVES A L'ENTORN DE BARCELONA, com per exemple:

- "Los Tarantos" (F. Rovira Beleta, 1963)

- "Barcelona sud" (J. Cadena, 1981)

- "Saïd" (Ll. Soler, 1998).

- DOCUMENTALS ("Te'n recordes ?" - TV3 -)

- FONOTECA NACIONAL DE CATALUNYA

- FONS DE LA FILMOTECA NACIONAL DE CATALUNYA

- VIDEOTECA JOAN MIRO/ ALTRES...

ANNEX III

- METODES UTILITZATS

1) - Mètode historiogràfic: la història de la ciutat de Barcelona marca el que la ciutat esdevindrà posteriorment. És per això que l'he considerat un mètode clau en el meu projecte.

2) - Mètode demogràfic: mitjançant aquest mètode podrem realitzar un estudi sobre les dades demogràfiques de la ciutat i dels diversos barris en cada fase, així com observarem altres dades d'interès com la procedència dels seus habitants.

3) - Mètode de la sociologia dels moviments urbans i de les comunicacions: resulta molt útil estudiar com els moviments socials urbans van influir i han aconseguit millores substancials tan en infraestructures viàries com en espais públics i de relació, com en mitjans d'expressió i de comunicació interna (revistes, ràdios, TV de barri, etc.).

- TECNIQUES UTILITZADES:

1) - Tècniques d'anàlisi urbanístic : Es tracta de fer un estudi de com ha anat evolucionant la xarxa viària a través dels anys i els diversos mandats dels alcaldes.

2) - Tècniques d'anàlisi sociodemogràfiques : Giren a l'entorn dels habitants de la ciutat de Barcelona i totes les dades que d'ells se'n puguin extreure.

3) - Tècniques historiogràfiques : Com també passa amb el mètode, és molt important conèixer i poder aplicar la història quan es coneix, per tant, seria important fer un exhaustiu reconeixement a la història de la ciutat comtal des de mitjats de segle.

4) - Tècniques d'anàlisi cartogràfic : Els mapes sempre han estat una eina molt útil per a l'estudi d'un determinat tema. A més a més ens donen una idea diferent de la que ens dona el text escrit.

5) - Tècniques d'anàlisi sobre mobilitat social : Tècniques sobretot basades en el transport i com aquest s'ha anat extenent a través de l'eix que conforma l'actual Barcelona.

6) - Tècniques d'història oral o història de vida : Tècniques dirigides a les ANNEX III - PROVES REALITZADES -

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVES REALITZADES SOBRE LA SEGONA HIPOTESI

- HISTORIES DE VIDA RELACIONADES AMB TRES BARRIS: LA RIBERA, EL CONGRES I LA GUINEUETA.

- LA RIBERA -

- Resum de la història de vida del senyor Ramón recollida el dia 2 - 9 -1999: el senyor Ramón es veí del barri de la Ribera i té setanta anys. De l'etapa de postguerra no se'n recorda (tenia 10 anys) però de l'etapa de la forta immigració i d'en Porcioles afirma que aquest "va tallar molts arbres" i que quan anaves per un carrer tot era ombra de les edificacions, no hi havia zones verdes. El barri estava completament ple de fàbriques i hi havia feina per a tots els immigrants que arribaven a la ciutat "que eren moltíssims". Amb l'arribada dels JJOO diu que es va aixecar tot el que ara es veu, que es va urbanitzar el seu barri a ritmes forçats i que Barcelona és ara la porta d'Europa.

- Resum de la història de vida de la senyora Maria i la senyora Juana recollides el dia 3 - 9 - 1999: la senyora Maria té 83 anys i és de Palencia. Se'n recorda de l'època de postguerra i diu que tot eren "colmados" (-"tiendas de ultramarinos"-) al barri de la Ribera. Ella vivia a la "Lonja" (l'antiga Borsa) i davant es reunien les prostitutes en aquells temps de pobresa. La senyora Juana té 73 anys i parla principalment dels immigrants ja que de la postguerra no se'n recorda. Ella és de Vitoria i diu que vingués qui vingués sempre trobava feina ja que Barcelona era una ciutat industrial i hi havia treball per a tothom. Hi havia molta immigració però les cases de la Ribera eren molt velles, la gent vivia sense llum. També parlen dels mitjans de transports: només tenien dos tramvies (el 55 i el 33) per desplaçar-se i això que estaven ben a prop del centre de la ciutat.

En Porcioles no els agradà mai a cap de les dues i afirmen que la salvació de la ciutat es trobà en Pasqual Maragall, que "la convertí por completo". Actualment estan d'acord amb que el barri s'ha urbanitzat i que en Maragall s'encarregà de posar tots els arbres que en Porcioles havia destruït ("lo ha llenado todo de palmeras"). Va ser gràcies al nomenament de Narcís Serra i Serra que la ciutat començà a transformar-se segons elles, i més per força amb l'arribada de les olimpíades.

- EL CONGRES-

- Resum de la història de vida del matrimoni format per en Carles i la Marta recollit el dia 26-8-1999: en Carles té 46 anys i la Marta 42. Vivien els dos a la plaça del Congrés,

que s'anomenà així arrel del Congrés Eucarístic Internacional celebrat a Barcelona l'any 1952. D'aquella època de postguerra només se'n recorda, en Carles, que a l'església del barri donaven formatge i llet per un projecte anomenat Pla Marshall. També saben del cert que el Congrés Eucarístic va ser una forma de promoure el credo i d'efectuar construccions pels pobres que no tenien casa, com bon exemple en són "Las Viviendas del Congreso".

Durant l'època de Porcioles es coneixeren en Carles i la Marta, que vivien un davant de l'altre. Només la plaça els separava, i reflexionen sobre l'etapa d'en Porcioles de manera molt negativa, afirmant que va ser un temps de règim "molt dictatorial", per ells van ser quinze anys molt estrictes.

A partir de l'aparició de la democràcia, recorden que van canviar a millor les voreres del barri, molt estretes de per si els anys anteriors. Però a part d'això, afirmen que sempre han viscut a la plaça del Congrés, i ara tenen un pis llogat, i que aquest barri no va experimentar cap canvi més a part de la construcció i restauració d'una escola al costat de l'Església on es celebrà el Congrés Eucarístic l'any 1952.

- LA GUINEUETA-

- Resum de la història de vida de Juan M. els dia 4 - 9 - 1999. En Juan té 54 anys i viu al passeig Verdum, concretament dins el barri de la Guineueta, un dels Nou Barris construït no fa gaires anys. Ell és natural de Córdoba i als divuit anys arribà a Barcelona sol. Assegura que durant el mandat de l'alcalde Porcioles existien els pisos però dominaven les barraques i les cases sense acabar. Durant el mandat de Porcioles no passà res d'important a la seva barriada però després s'anà cap a la millora. Abans d'arribar a la democràcia considera que hi havia "abuso de poder", es construïa ràpid i tota la gent eren o immigrants o catalans. Les cases no tenien vater particular i els tenien comunitaris, amb 24 m/quadrats. Destaca que els rascacels que hi havia al carrer artesia tenien aluminosi per la dolenta fase constructiva a la que s'ahavien sotmès. Per altra banda amb l'arribada de l'ajuntament democràtic afirma que s'observà una important transformació: es creà la via Júlia Hermosa, l'avinguda Rio de Janeiro i la Via Favència entre d'altres. També es construïren bones places com la de "Fuente Cañellas" o el complex esportiu amb el pavelló poliesportiu i la piscina de Can Dragó. També destaca que s'ha realitzat una important tasca per recuperar el Parc de la Guineueta que abans era un "agujero lleno de ratas i agua", el qual formava part d'un projecte urbanístic per recuperar zones verdes a Nou Barris i ara compta amb una guarderia, un institut i un conservatori de música.

ANNEX III

PROVES REALITZADES SOBRE LA SEGONA HIPOTESI

LECTURA I ANALISI D'UN FRAGMENT DEL LLIBRE BASAT EN L'EPOCA A INVESTIGAR.. FONT:

- YNFANTE, JESUS, 1974, LOS NEGOCIOS DE PORCIOLES. LAS SAGRADAS FAMILIAS DE BARCELONA. EDICIONES MONIPODIO (PG 121, 122 I 123).

- Es tracta d'un fragment sumament interessant perquè es comprova com efectivament, durant l'etapa de Porcioles a l'alcaldia, existeix un període de construcció massiva d'habitatges per a la gent pobre fruit d'un urbanisme especulatiu i completament mal planificat. La comparació de les curves del gràfic de l'etapa Porcioles i l'etapa de postguerra ens mostren clarament perquè existiren deficiències en els transports i les comunicacions durant l'època de Porcioles: una construcció desenfrenada a qualsevol lloc només afavoria a alguns grups privats mentre que la ubicació d'aquests nous barris quedava totalment aïllada, amb mancances greus de interrelació entre centre i perifèria degut al transport i les comunicacions. Tota aquesta construcció "ràpida" és fruit d'una immigració descontrolada entre els anys 1952 i 1958, quan arribaren més de 350000 immigrants a la ciutat de Barcelona.

TRANSCRIPCIO FRAGMENT QUE INTERESSA:

“ A continuación aparece, pues, una primera curva representando el período que va des de 1939 hasta 1955 y una segunda curva que va des de 1955 a 1971, durante el período fasto del mandato de Porcioles; es decir, que tras el boom inmobiliario entre 1960 y 1967, la especulación desenfrenada de terrenos y la consiguiente creación de nuevas sociedades inmobiliarias comienza a amainar porque escasean los solares vírgenes en el espacio urbano de Barcelona. Con la saturación, la corriente especuladora se centra sobre lo ya edificado y en grado menor, sobre los terrenos y solares. Ello coincide además con un transvase de fondos del ahorro de la clase media burguesa hacia las financieras y fondos de inversión inmobiliaria. El centro de gravedad de la especulación se encuentra actualmente desplazado hacia el interior de la provincia, más allá del Besós y del Tibidabo, en zonas ayer englobadas administrativamente en el Area Metropolitana de Barcelona. Este fenómeno que coincide políticamente con la salida de Porcioles del Ayuntamiento puede merecer el calificativo de - desporciolización - de Barcelona.”

GRAFIC COMPARATIU

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA PRIMERA HIPOTESI (HIPOTESI HISTORICA)

- PRESENTACIO I CITACIO D'UN LLIBRE COM A OBRA DE REFERENCIA

- La divisió que regeix tot el projecte d'investigació s'ha efectuat després d'un exhaustiu anàlisi d'un bon nombre de llibres en els que aquest últim mig segle el partien d'alguna manera. Tot i trobar moltes divisions i després d'examinar-les, vaig arribar a la conclusió que la que responia millor tant a les meves expectatives com a les meves hipòtesis era la que provenia del llibre que citaré a continuació com a obra de referència:

-- Domingo, Miquel; Bonet, Maria Rosa, 1997, Barcelona i els MSU. Incidència dels moviments socials urbans en la reconstrucció de Barcelona. Barcelona, 262 pp.

- El llibre opta bàsicament per una divisió basada en els relleus de l'alcaldia, però jo vaig trobar més important crear només tres etapes per a poder després convertir-les en tres documentals: una primera etapa que duraria divuit anys i que abarcaria de 1939 a 1957, durant la qual destacaria la pobresa que caracteritzava els anys pòstums de la guerra i el sistema d'habitaclles: les barraques i els polígons d'habitatge; la segona etapa agafaria el mandat dels quatre següents alcaldes i abarcaria des de 1957 fins a 1978, caracteritzada per un somni de construir una Gran Barcelona i per diverses formes d'encapçalar l'alcaldia per part de Porcioles, Masó, Viola i Socias; per últim, un tercer període que començaria l'any 1979 fins l'actualitat i que es caracteritza per l'aparició de la democràcia i els jocs olímpics de l'any 1992

A continuació ajunto un fragment del llibre analitzat on s'exposa la divisió en la qual m'he basat a l'hora de treballar el projecte:

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA TERCERA HIPOTESI

- COMENTARI I REFLEXIONS SOBRE LES REIVINDICACIONS DE LES AAVV DES DE 1960 FINS A 1988.

- COMENTARI DEL GRAFIC

El gràfic o quadre que observem pertany al període durant el qual apareixeren els Moviments Socials Urbans i posteriorment les Associacions de Veïns. El gràfic il·lustra la distribució anual del plantejament de les diferents classes de reivindicació. El gràfic permet comprovar un primer ascens del nombre de reivindicacions del 1970 al 1973, que coincideix amb el període de constitució del major nombre d'Associacions. L'any 1974 - coincidint amb la revisió del Pla Comarcal - l'increment de les reivindicacions supera en més del doble les de l'any anterior. Comença llavors la transició política i l'any 1977 torna a produir-se un gran augment ja que s'ha aprovat el PGM i la majoria d'Associacions en fan un balanç. L'any 1978 es manté encara un alt nivell de noves exigències que descendeix sobtadament l'any següent perquè es celebraran les primeres eleccions municipals. La caiguda del nombre de reivindicacions l'any 1979 detecta la derivació cap als PERI, marcant un descens fins arribar a una mitjana de 10 l'any 1987. Un mitjana que s'ha mantingut estable pràcticament fins al 1993.

El gràfic està dividit en sis tipus de reivindicacions o demandes que les associacions s'encarregaren de dur a terme. Globalment, la distribució per tipus de reivindicacions plantejades fins al 1987 és la següent:

1)Reivindicacions d'Urbanització - 75

2)Reivindicacions de Planificació - 94

3)Reivindicacions d'Habitatge - 19

4)Reivindicacions sobre la Defensa del Patrimoni - 50

5)Reivindicacions sobre Seguretat Viària - 31

6)Reivindicacions sobre la Producció d'espai públic - 252

7)Reivindicacions sobre Serveis Públics - 29

1) Reivindicacions d'Urbanització: les reivindicacions per una millora de la urbanització bàsica apareixen a l'etapa inicial del moviment en tots els barris perifèrics, ja es tracta de polígons o de nuclis marginals. Era imprescindible per a la vida d'un barri aconseguir clavegueram, llum, aigua o asfalt, i l'exigència d'aquestes necessitats va propiciar la cohesió social necessària perquè sorgissin els MSU. Els anys setanta els serveis mínims s'havien aconseguit i existia una estructura bàsica, obsoleta o parcial, i les reivindicacions de reurbanització de carrers es localitzen en tots els barris de Barcelona. Les reivindicacions es disparen durant els anys 1974 - 1977 degut a les AAVV.

2) Reivindicacions de Planejament : A partir de 1969 l'oposició a l'obertura dels cinturons, dels túnels del Tibidabo o dels Plans Parcialis seran el detonant de la constitució d'una part considerable d'AAVV (Joan Maragall, Parc de la Vall d'Hebron,...) i de les primeres coordinacions entre elles. A partir de 1973 es registren les primeres denúncies d'irregularitats urbanístiques, un tipus d'acció que predominarà fins al 1978. Entre el 1978 i el 86, quan reapareix el tema Piscines i Esports, tan sols es va registrar una denúncia per irregularitats. La inflexió numèrica de 1974 marca l'evolució de l'oposició al PGM cap a les propostes de Plans Populars el 1978, i el pas cap a les demandes de PERI que s'estenen fins el 1984.

3) Reivindicacions d'Habitatge: L'habitatge és la gran assignatura pendent de Barcelona tot i que val a dir que inicialment la problemàtica de l'habitatge no era un objectiu prioritari. Can Tunis encapçala, l'any 1960, la llista general de les reivindicacions, demanat l'eradicació del barraquisme, un problema que 37 anys després encara no es pot donar completament per resolt. Les demandes de rehabilitació d'habitatge s'inicien també ja els anys seixanta, però s'allarguen fins a començaments dels vuitanta. Les "cases del Governador" a Verdum - Guineueta - són un exemple paradigmàtic d'un procés on la col.laboració entre administració i veïns ha donat un resultat excel.lent.

4) Reivindicacions sobre la Defensa del Patrimoni: Les primeres reivindicacions apareixen l'any 1970 a la Sagrada Família-Camp d'en Grassot per la Sedeta i al Poble Sec. Cronològicament, el nombre de reivindicacions és manté força anivellat amb l'increment habitual l'any 1974 i algun buit a partir dels vuitanta, però van plantejant-se noves demandes fins al 1987 conforme van apareixent noves possibilitats de recuperar edificis (Can Fabra a Sant Andreu). Aquest tipus de reivindicacions ha estat de gran utilitat per a la reconstrucció de Barcelona.

5) Reivindicacions sobre Seguretat Viària: De les 31 reivindicacions comptabilitzades, 27 fan referència a semàfors. Sorgeix la demanda no a nivell de barri sinó a nivell de carrer i des de la perspectiva dels MSU és una demanda a favor dels vianants. Cronològicament, aquest nombre reduït de reivindicacions es troba repartit de manera gairebé equivalent per tot el període analitzat i no ha deixat de plantejar-se. Quant a resultats, a vegades s'ha aconseguit de manera immediata o en el termini d'un any, però també s'ha detectat algun cas en què s'ha trigat deu anys.

6) Reivindicacions sobre la Producció d'espai públic: Que la reivindicació d'espai públic ha estat la dominant en la història dels MSU, és una dada que no pot ja sorprendre a ningú, però sí una proporció tan desmesurada. Són 252 reivindicacions a les quals si s'afegeixen les 38 plantejades en segona instància o les 22 places reurbanitzades, representen molt més de la meitat del total de reivindicacions. En primer lloc, es disposa d'una plataforma ideal, els MSU, per exigir les zones verdes i equipaments. La primera reivindicació d'una nova plaça és la de Trinitat Vella el 1971. A partir de 1973 apareix un fort augment de reivindicacions i s'equilibra la demanda entre equipaments i zones verdes. Tots els barris formulen les reivindicacions en funció

de les disponibilitats de sòl, amb una distribució que queda força reflectida en els plànols de síntesi.

7) Reivindicacions sobre els Servei Públics: Es va obrir aquest apartat per incloure-hi totes aquelles reivindicacions que no podien classificar-se en els grups anteriors. L'eix vertebrador que les uneix és que totes estan relacionades amb els serveis públics i totes es refereixen a intervencions que "fan ciutat".

FONT: Domingo, Miquel; Bonet, Maria Rosa, 1997, Barcelona i els MSU. Incidència dels moviments socials urbans en la reconstrucció de Barcelona. Barcelona, Edicions Fundació Jaume Bofill.

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA TERCERA HIPOTESI

- LLISTAT SOBRE LA RELACIO D'ASSOCIACIONS SEGONS EL SEU ORIGEN, ANY D'APARICIO I NOM PROPI

LLISTAT:

MODEL A SEGUIR: Nom del barri - Nom de l'AAVV - Any d'origen - Altres.

NOM / NOM / ANY / Altres institucions lligades.

BARRI/ AAVV / CREACIO /

Sarrià - Sarrià - 1960

Vilapicina - Torre Llobeta - 1963

Zona Franca - Ntra. Sra. de Port - 1966 - Grups parroquials

Nou Barris - Trinitat Nova - 1967 - Partits polítics + grups cristians

L'Eixample - Sant Antoni - 1968

Nou Barris - Roquetes - 1968 (Legal - 1970)

Corts, Les - Les Corts - 1969

Nou Barris - Prosperitat - 1969

Poble Nou - Taulat - 1969 (Legal 1970)

Sants - Centre Social Sants - 1969 (Legal 1971)

Barceloneta - Barceloneta - 1970

Guinardó - Joan Maragall - 1970 (Legal 1973)

Horta - Montbau - 1970 - Grups parroquials i de cooperatives

L'Eixample - Sagrada Família - 1970

Nou Barris - Ciutat Meridiana - 1970 (Legal 1977)

Nou Barris - Guineueta - 1970

Nou Barris - Torre Baró - 1970 - Fundadors Nou Barris

Nou Barris - Trinitat Vella - 1970 (Legal 1987)

Nou Barris - Verdum - 1970

Sants - Badal, Brasil, Bordeta - 1970

Gràcia-Horta - Penitents-Taxonera - 1971

Horta - El Carmel - 1971

Poble Nou - Poble Nou - 1971

Ciutat Vella - El Raval - 1972 - Grup afectats García Morato

Corts, Les - Sant Ramón Nonat - 1972 (Legal 1978) - PSUC I PSC

Gràcia - Vila de Gràcia - 1972 - Reivindicació Plaça Lesseps

Horta - Parc de la vall d'Hebron - 1972

Sagrera - La Sagrera - 1972

Sant Andreu de Palomar - Sant Andreu - 1972 (Legal 1973)

Horta - D'Horta - 1973

Ciutat Vella - Cas Antic - 1974

Clot - Clot/Camp de l'Arpa - 1974 (Legal 1975)

Coll-Vallcarca - Coll-Vallcarca - 1974

L'Eixample - Dreta de l'Eixample - 1974

L'Eixample - Esquerra de l'Eixample - 1974 - PSC i grups parroquials

Sant Martí de Provençals - Verneda Alta - 1974 (Legal 1975)
Sants - Hostafrancs - 1974 (Legal 1977)
Ciutat Vella - Barri Gòtic - 1975 - AV Casc Antic
Nou Barris - Canyelles - 1976 (Legal 1988)
Guinardó - Baix Guinardó - 1977 (Legal 1978)
L'Eixample - Camp d'en Grassot - 1977 - Rivindicació de la Sedeta
Nou Barris - Vallbona - 1977
Poble Nou - Diagonal Mar - 1977
Horta - Font d'en Fargues - 1978
Pedralbes - Pedralbes - 1978
L'Eixample - La Cènica - 1979
Sant Martí de Provençals - La Palmera de Sant Martí - 1979

FONT: Domingo, Miquel; Bonet, Maria Rosa, 1997, Barcelona i els MSU. Incidència dels moviments socials urbans en la reconstrucció de Barcelona. Barcelona, Edicions de la Fundació Jaume Bofill.

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA QUARTA HIPOTESI

- BUIDATGE DEL CONJUNT D'OBRES URBANISTIQUES REALITZADES A PARTIR DE L'APARICIO DE L'AJUNTAMENT DEMOCRATIC

- Els espais públics de Barcelona han estat des de 1981 un dels elements més destacats de la nova política urbanística de la ciutat. Aquesta s'inicià poc després de les primeres eleccions democràtiques per als municipis, el 1979. L'alcalde que aleshores en sortí guanyador, Narcís Serra, i l'arquitecte que fou nomenat delegat d'urbanisme, Oriol Bohigas, la impulsaren amb força. Pasqual Maragall, successor de Narcís Serra a l'alcaldia continuà amb la ferma voluntat de transformar Barcelona. L'interès d'aquestes realitzacions prové tant dels seus valors propis, com a objectes arquitectònics en si mateixos, com de la seva capacitat de transcendir-ne els límits per esdevenir peces clau en el procés de transformació de la ciutat.

Tot recuperant una tradició oblidada durant una bona part d'aquest segle, els nous espais urbans es conceben com a temes unitaris de projecte. Els espais de nova creació actuen en àrees sovint mancades d'arquitectura d'interès i tenen una voluntat clara de convertir-se en veritables símbols per als ciutadans del barri en que es troben. La falta d'atractiu d'ampli sectors urbans es combat amb intervencions no necessàriament grans però potents, rotundes, que transformen teixits degradats en parts vives de la ciutat, plenes de caracter.

Analitzarem el conjunt d'obres urbanístiques en els barris on més importants han estat aquestes transformacions.

1) CIUTAT VELLA:

- Moll de Bosch i Alsina (Moll de la Fusta) i Passeig Colom
- Plaça de la Mercè
- Plaça Reial
- Fossar de les Moreres
- Passeig de Picasso
- Plaça de Sant Agustí Vell i Plaça Basses de Sant Pere
- Plaça de les Caramelles
- Jardins d'Emili Vendrell
- Plaça de Folch i Torres
- Enllumenat de la Rambla
- Plaça del teatre
- Places del Pi i de Sant Josep Oriol
- Places del Teatre, de l'Àngel i del carrer de la Palla

2) EIXAMPLE

- Parc de l'Estació del Nord
- Places de Tetuan i la Sedeta
- Jardí de la Torre de les aigües
- Places de la Hispanitat i de Pablo Neruda

- Avinguda de Gaudí
- Jardí de la indústria

3) GRACIA

- Places del Sol, Trilla, Rovira i Trias, Gal.la Placídia, de la Virreina i de Kennedy.
- Sector Mercat de La Llibertat
- Baixada de la Glòria
- Jardins de Simón Bolívar
- Pont de Román Macaya

4) MONTJUICH

- Fossar de la Pedrera
- Places de l'Univers, de Sancho Marraco i de Navas
- Jardins de Can Sabaté
- Avinguda de la Reina Maria Cristina

5) LES CORTS - HOSTAFRANCS

- Places dels Països Catalans, del Sol de baix i de la Concòrdia
- Parcs de Joan Miró i de l'Espanya Industrial
- Jardins de les Corts, del Dr. Hahnemann i de la Vil.la Cecília

6) SANT ANDREU I SANT MARTI DE PROVENÇALS

- Parcs del Clot, de Sant Martí i de la Pegaso
- Pont de Felip II - Bac de Roda
- Places de la Palmera, del General Moragues i del General Prim
- Rambla de Prim
- Eix de vianants de Sant Andreu

7) NOU BARRIS

- Via Júlia
- Plaça de Lluçmajor i de Sóller
- Eix Francesc Layret
- Avinguda Rio de Janeiro
- Jardins de la Trinitat Nove
- Parc esportiu de Can Dragó
- Escales al carrer de Llobera

8) HORTA I ANTICS NUCLIS DISPERSOS

- Parc de la Creueta del Coll
- Places de Salvador Allende i d'Alfons el Savi i Boca Sud del Túnel de la Rovira
- Jardins de Santa Rosalia, de la Unitat, de la Torre Groga i de Joan de Mena
- Davallada de Gallecs
- Racó de l'Olivera

- Escales de Sales i Ferrer

FONT: BARCELONA, ESPAIS URBANS. 1981 -1991, Ajuntament de Barcelona.

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA QUARTA HIPOTESI

- BUIDATGE D'UNA ENQUESTA REALITZADA A PASQUAL MARAGALL

- Des que el 1983 accedí a l'alcaldia de Barcelona, al llarg de tres mandats successius i, específicament des que la ciutat va ser nomenada seu olímpica, Pasqual Maragall ha impulsat una acció de gover que, alhora que assegurava una bona organització del Jocs del 92, se servia d'aquesta fita per abordar la transformació urbana més decisiva que haurà conegut Barcelona al llarg de tot el segle XX.

A la pregunta sobre si l'alcalde actuava amb un control molt directe de la gestió i de les obres o per mitjà de la delegació contestà que ell delegava moltíssim. Va distingir sobre dos camps d'actuació: per un cantó el de les obres i per altra banda l'organització. Per a l'organització hi havia el COOB. Per a les grans obres hi havia el Grup de Treball 92, un grup de treball on participava el Holding Olímpic, la Generalitat, l'Ajuntament, el COOB i l'Estat.

La següent pregunta fou si havia existit algun moment crític en la realització de les obres. Pasqual Maragall contestà que n'hi havia molts. Ressaltà el període entre 1987 i 1989 com a molt dur, ja que era l'espai de temps que anava des de la nominació fins al moment que les obres començaren a créixer. A partir de 1989 la situació es va tornar gratificant: es va anar avançant i la gent es va anar familiaritzant amb les obres i els resultats obtinguts.

A l'hora de concreta tres coses de les obres olímpiques que fossin les millors es decantà en primer lloc per la Vila Olímpica, ja que considera que la mateixa vila olímpica és quasi un escenari olímpic esportiu. La segona cosa seria Montjuïc, ja que el president alemany afirmava a Maragall: "Això és un Olimp en el sentit de cultura i d'esport" i la tercera la fusió de tota la ciutat amb el projecte: empreses, voluntaris, gent de baix i gent de dalt, ...

Al preguntar-li què opinava sobre la obertura al Mediterrani que havia aconseguit la ciutat afirmà que des del punt de vista urbanístic és molt important perquè la ciutat del seu avi, Joan Maragall, es va girar d'esquena al mar, el va ignorar per complet, i no hi ha res com tenir el mar davant i la muntanya al darrera.

Sobre si li interessava més la ciutat remodelada gràcies als JJOO o les instal·lacions estrictament olímpiques es decantà per les esportives ja que si no hagués estat per l'esport, tota Barcelona hagués estat molt difícil de transformar-la.

La següent pregunta girava entorn de si la ciutat ja estav equipada o quedaven anys d'obres. Pasqual Maragall assegurà que la ciutat quedava molt ben equipada i que existia un programa que una vegada acabats els jocs del 92, per voluntat i plaer hi hauria un període amb menys obres. Però per una altra banda deia que que continuaria el desenvolupament o la prolongació privada de les obres públiques

L'arriscada i última pregunta que destaco de l'entrevista es pregunta si és cert allò que es murmura i vegades que la Barcelona pre-olímpica ha amagat la pobresa de la ciutat traient-se els pobres com ha pogut. Maragall ho negà rotundament i afirmà que el quart món a Barcelona havia disminuït. A més afegí que allò era una cosa que s'havia pogut pensar des de la tendència malèvola a malpensar.

- Entrevista efectuada per JOSEP BIGORDÀ I JOSEP MARTÍ GÓMEZ.

FONT: BARCELONA - METROPOLIS MEDITERRANIA. 1992, Revista trimestral de l'Ajuntament de Barcelona, nº 22, 223 pp.

ANNEX III - PROVES REALITZADES -

PROVA REALITZADA SOBRE LA SEGONA HIPOTESI

- ANALISI I INVESTIGACIO DE NOU BARRIS, BARRI PARADIGMATIC D'IMMIGRANTS I D'APLICACIO DEL PORCIOLISME

- El nom de Nou Barris, districte nascut a l'inici dels anys setanta, fou una proposta del president de l'Associació de Veïns Trinitat Vella. El creixement desordenat de barris com Verdum i les Roquetes entre els anys 1950 i 1960 degut a l'ocupació del que eren camps per edificis va fer que l'Ajuntament d'aquella època ordenés un nou Pla Parcial destinat a especular amb els terrenys; aquest fou el pla Torre Baró - Vallbona - Trinitat. Dins de Nou Barris hi trobem tres tipologies de barri: els autocostruïts com Torre Baró, les Roquetes o Vallbona; els edificats per l'Administració com el barri de la Trinitat Nova, el barri de la Guineueta, el barri de Canyelles, Verdum i una part de Roquetes; per últim trobem els barris edificats per les immobiliàries com la Trinitat Vella, el barri de la Prosperitat o el barri de la Ciutat Meridiana.

- Respecte les comunicacions, els ferrocarrils ja circulaven des de 1854 per uns solitaris camps que avui en dia són carrers de Nou Barris (ferrocarril Barcelona - Granollers). L'any 1964 es van soterrar aquestes línies. Existeix actualment encara, construïda l'any 1949 - 1950 l'estació de Sant Andreu Arenal i el baixador que a Torre Baró van aconseguir els veïns. L'any 1966 l'estació de Torre Baró va ser remodelada ja que el ferrocarril era el principal mitjà de transport per als barris de la Ciutat Meridiana, Torre Baró i Vallbona.